

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
СУМСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра екології та ботаніки

«Затверджую»
Завідувач кафедри
екології та ботаніки

_____ В.Г. Скляр
“ _____ ” _____ 2019 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

ВБС 1.8. – ЕКОЛОГІЧНЕ ІНСПЕКТУВАННЯ

Спеціальність: *101 Екологія*

Факультет: *Агротехнологій та природокористування*

2019-2020 н. р.

Робоча програма з «Екологічного інспектування» для студентів спеціальності:
101 Екологія

Розробник: к.б.н., доцент кафедри екології та ботаніки
Скляр Ю.Л. _____

Робочу програму схвалено на засіданні кафедри екології та ботаніки

Протокол від 8 квітня 2019 року № 14

Завідувач кафедри _____ **В.Г. Скляр**

Погоджено:

Декан факультету _____ **І.М. Коваленко**

Методист навчального відділу _____ **Г.О. Бабошина**

Зареєстровано в електронній базі: дата: _____ 2019 р.

1. Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, спеціальність, освітній ступінь	Характеристика навчальної дисципліни	
		денна форма навчання	заочна форма навчання
Кількість кредитів – 3,0	Галузь знань: 10 Природничі науки	Вибіркова	
Модулів – 2	Спеціальність: 101 Екологія	Рік підготовки:	
Змістових модулів: 2		2019-2020-й	2019-2020-й
		Курс	
		1	1
		Семестр	
Загальна кількість годин – 90		1-й	1-й
		Лекції	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4		14 год.	6 год.
	Практичні, семінарські		
	16 год.	4 год.	
	Лабораторні		
	-		
	Самостійна робота		
	60 год.	80 год.	
Індивідуальні завдання:			
Вид контролю: Залік			
Освітній ступінь: магістр			

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить:

для денної форми навчання – 33,3/66,7 (30/60)

для заочної форми навчання – 11,1/ 88,9 (10/80)

2. Мета та завдання навчальної дисципліни

Мета: Метою дисципліни є вивчення студентами основ та принципів екологічного інспектування, процедури та змісту проведення перевірок за дотриманням суб'єктами господарювання норм і правил у галузі охорони навколишнього природного середовища.

Завдання: вивчення студентами основних завдань, функцій та структури Державної екологічної інспекції; отримання вмінь та навичок проведення інспекторських перевірок, оформлення необхідних документів, притягнення правопорушників до адміністративної відповідальності, вивчення відповідної нормативно-правової бази.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати:

- ✓ структуру і завдання Державної екологічної інспекції України та її територіальних підрозділів.
- ✓ природоохоронне законодавство України;
- ✓ права та обов'язки інспектора з охорони навколишнього природного середовища;
- ✓ статті Кодексу України про адміністративні правопорушення, що стосуються питань охорони навколишнього природного середовища;
- ✓ вимоги до підготовки проведення перевірки інспектором з охорони навколишнього природного середовища;
- ✓ процедуру проведення перевірки дотримання природоохоронного законодавства суб'єктами господарювання;
- ✓ правила оформлення документів за результатами перевірки дотримання природоохоронного законодавства суб'єктами господарювання;
- ✓ правила оформлення документів на притягнення до адміністративної відповідальності порушників природоохоронного законодавства;
- ✓ особливості проведення перевірок дотримання природоохоронного законодавства в галузях: охорони надр, земельних, лісових та водних ресурсів, атмосферного повітря, природно-заповідного фонду, рослинного й тваринного світу, зелених насаджень населених пунктів, поводження з відходами;

вміти:

- ✓ охарактеризувати структуру та завдання Державної екологічної інспекції України;
- ✓ правильно оформлювати документи необхідні для проведення перевірки дотримання природоохоронного законодавства суб'єктами господарювання;
- ✓ правильно оформлювати акт перевірки дотримання природоохоронного законодавства суб'єктами господарювання;
- ✓ правильно трактувати та застосовувати статті Кодексу України про адміністративні правопорушення.

- ✓ правильно оформлювати протокол про адміністративне правопорушення в галузі охорони навколишнього природного середовища;
- ✓ правильно оформлювати постанову про притягнення до адміністративної відповідальності винних у порушенні природоохоронного законодавства;
- ✓ користуватися необхідними приладами та інструментами під час проведення перевірки дотримання природоохоронного законодавства суб'єктами господарювання;
- ✓ обчислювати розмір шкоди, заподіяної порушенням законодавства в різних галузях охорони навколишнього природного середовища.

3. Програма навчальної дисципліни затверджена Вченою радою СНАУ, Протокол №18 від 26.06.2017 р.

Змістовий модуль 1. Загальні аспекти екологічного інспектування та інспектування ПЗФ, рослинного та тваринного світу

Тема 1. ПОНЯТТЯ ЕКОЛОГІЧНОГО ІНСПЕКТУВАННЯ. ОСНОВНА МЕТА, ЗАВДАННЯ І ПРИНЦИПИ ЕКОЛОГІЧНОЇ ІНСПЕКЦІЇ

Екологічне інспектування його завдання, складові.

Державна екологічна інспекція, її завдання та функції. Структура Державної екологічної інспекції, права і повноваження. Структура функції та завдання морських екологічних інспекцій. Структура Державної екологічної інспекції Азовського моря Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, її завдання та функції. Структура Державної екологічної інспекції з охорони довкілля Північно-Західного регіону Чорного моря Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, її завдання та функції. Державна Азово-Чорноморська екологічна інспекція Міністерства охорони навколишнього природного середовища України, її завдання та функції. Аналіз роботи органів Держекоінспекції.

Тема 2. ГРОМАДСЬКИЙ КОНТРОЛЬ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ НАВКОЛИШНЬОГО ПРИРОДНОГО СЕРЕДОВИЩА.

Правове забезпечення громадського екологічного контролю в Україні. Основні функції, права та обов'язки громадських екологічних інспекторів.

Тема 3. ОСОБЛИВОСТІ ТА ХАРАКТЕРИСТИКА ІНСПЕКТОРСЬКИХ ПЕРЕВІРОК ДОТРИМАННЯ ВИМОГ ЕКОЛОГІЧНОГО ЗАКОНОДАВСТВА.

Види інспекторських перевірок. Планування та проведення інспекторських перевірок дотримання вимог екологічного законодавства. Оформлення результатів перевірки. Адміністративні заходи.

Тема 4. ЕКОЛОГІЧНЕ ІНСПЕКТУВАННЯ ПРИРОДНО-ЗАПОВІДНИХ ТЕРИТОРІЙ.

Мета та завдання перевірок дотримання вимог природоохоронного законодавства на територіях ПЗФ. Документальна перевірка дотримання вимог природоохоронного законодавства на територіях ПЗФ. Натурна перевірка

дотримання вимог природоохоронного законодавства на територіях ПЗФ. Оформлення результатів перевірки та надання приписів.

Тема 5. ЕКОЛОГІЧНЕ ІНСПЕКТУВАННЯ У ГАЛУЗІ ОХОРОНИ, ВИКОРИСТАННЯ І ВІДТВОРЕННЯ ТВАРИННОГО СВІТУ

Контроль за охороною, використанням та відтворенням тваринного світу (у тому числі водних живих ресурсів). Порядок здійснення, основні завдання, планування та організація державного контролю за дотриманням вимог охорони, використання та відтворення тваринного світу (у тому числі водних живих ресурсів). Перевірка орендарів водних об'єктів та користувачів водою у режимах рибогосподарської експлуатації. Перевірка мисливських угідь.

Змістовий модуль 2. Галузеві аспекти екологічного інспектування та екологічний контроль на кордоні

Тема 6. ДЕРЖАВНЕ ЕКОЛОГІЧНЕ ІНСПЕКТУВАННЯ ВИКОРИСТАННЯ ТА ОХОРОНИ ЗЕМЕЛЬ.

Склад та цільове призначення земель України. Державна інспекція з контролю за використанням і охороною земель, її завдання та функції. Порядок планування та проведення перевірок з питань здійснення державного контролю за використанням та охороною земель.

Порядок проведення перевірок. Оформлення документів за результатами перевірок. Порядок застосування заходів адміністративного впливу до порушників земельного законодавства. Контроль за використанням і охороною земель та за поводженням з придатними до використання пестицидами і агрохімікатами.

Тема 7. ЕКОЛОГІЧНЕ ІНСПЕКТУВАННЯ ЗА РАЦІОНАЛЬНИМ ВИКОРИСТАННЯМ ТА ОХОРОНОЮ ВОДНИХ РЕСУРСІВ

Стан водних ресурсів. Основні забруднювачі водних об'єктів (за галузями економіки). Екологічний контроль за станом водних ресурсів. Планування та проведення перевірок. Особливості перевірки окремих видів діяльності. Оформлення результатів перевірки.

Тема 8. ДЕРЖАВНЕ ІНСПЕКТУВАННЯ З ОХОРОНИ ТА РАЦІОНАЛЬНОГО ВИКОРИСТАННЯ НАДР

Стан, використання та охорона надр. Державний нагляд і контроль за використанням й охороною надр. Здійснення державного нагляду за охороною надр при розробці родовищ мінеральних підземних вод. Перевірка дотримання вимог з охорони надр при проведенні геологорозвідувальних робіт з виявлення й оцінки родовищ мінеральних вод. Контроль за дотриманням встановленого порядку передачі розвіданих родовищ мінеральних вод для промислового освоєння. Контроль за правильністю розробки родовищ мінеральних вод і їх охороною.

Здійснення державного нагляду за охороною надр при розробці родовищ прісних підземних вод. Перевірка дотримання вимог з охорони надр при проведенні геологорозвідувальних робіт з виявлення та оцінки родовищ прісних підземних вод. Контроль за дотриманням встановленого порядку передачі

розвіданих родовищ прісних підземних вод для промислового освоєння. Контроль за правильністю розробки родовищ прісних підземних вод.

Здійснення державного нагляду за охороною надр при використанні і переробці мінеральної сировини. Перевірки підприємств із питань переробки мінеральної сировини. Оформлення документів і вжиття заходів за результатами перевірок.

Тема 9. ДЕРЖАВНЕ ІНСПЕКТУВАННЯ З ПИТАНЬ ОХОРОНИ ТА ВИКОРИСТАННЯ ЛІСІВ

Характеристика лісових ресурсів України. Основні вимоги щодо ведення лісового господарства. Заготівля деревини під час проведення рубок головного користування. Заготівля деревини під час проведення рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства. Порядок видачі спеціальних дозволів на використання лісових ресурсів. Заготівля другорядних лісових матеріалів.

Особливості відтворення лісів.

Охорона лісів від пожеж. Протипожежні вимоги до місць спалювання порубкових решток від заготовки лісу і весняного доочищення місць рубок. Протипожежні вимоги до постійних лісокористувачів. Протипожежні вимоги до підприємств, установ, організацій, що розташовані, мають об'єкти або проводять роботи (заходи) в лісі. Здійснення державного інспектування з питань охорони та використання лісів.

Тема 10. ІНСПЕКТОРСЬКІ ПЕРЕВІРКИ ПОВІТРЯНООХОРОННОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

Державний контроль у галузі охорони атмосферного повітря. Перевірка стаціонарних джерел забруднення. Перевірка пересувних джерел забруднення.

Тема 11. ПЕРЕВІРКА ОБ'ЄКТУ З ПИТАНЬ УТВОРЕННЯ, РОЗМІЩЕННЯ ТА ЗНЕШКОДЖЕННЯ ВІДХОДІВ

Проблема відходів в Україні. Державний контроль у сфері поводження з відходами. Перевірка об'єкту з питань утворення, розміщення та знешкодження відходів.

Тема 12. ЕКОЛОГІЧНИЙ КОНТРОЛЬ НА ДЕРЖАВНОМУ КОРДОНІ ТА В ЗОНІ ДІЯЛЬНОСТІ РЕГІОНАЛЬНИХ МИТНИЦЬ

Завдання служби екологічного контролю на державному кордоні та в зоні діяльності регіональних митниць. Здійснення екологічного контролю. Екологічний контроль транспортних засобів і вантажів. Екологічний контроль транспортних засобів. Екологічний контроль вантажів. Перевезення пестицидів і агрохімікатів. Контроль за транскордонними перевезеннями небезпечних відходів та їх утилізацією/видаленням. Здійснення екологічного контролю експортних партій брухту чорних і кольорових металів підрозділами Державної екологічної інспекції. Особливості екологічного контролю об'єктів рослинного і тваринного світу. Особливості здійснення радіаційного контролю на митниці. Система параметрів радіаційного контролю. Процедура проведення радіаційного контролю транспортних засобів. Проведення радіаційного контролю вантажів. Порядок перевезення та пакування радіоактивних матеріалів.

4. Структура навчальної дисципліни

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин											
	денна форма						Заочна форма					
	Усього - го	у тому числі					усьог о	у тому числі				
		л	п	ла б	ін д	с.р .		л	п	ла б	ін д	с.р .
МОДУЛЬ 1												
Змістовий модуль 1. Загальні аспекти екологічного інспектування та інспектування ПЗВ, рослинного та тваринного світу												
Тема 1. Поняття екологічного інспектування. основна мета, завдання і принципи екологічної інспекції	9	2	2			5	10	2			8	
Тема 2. Громадський контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища	5					5	6				6	
Тема 3. Особливості та характеристика інспекторських перевірок дотримання вимог екологічного законодавства	13		12			5	10		4		6	
Тема 4. Екологічне інспектування природно-заповідних територій	7	2				5	8				8	
Тема 5. Екологічне інспектування у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу	7	2				5	8				8	
Разом за змістовим модулем 1	45	6	14			25	42	2	4		36	
Разом за модулем 1	45	6	14			25	42	2	4		36	
МОДУЛЬ 2												

Змістовий модуль 2. Галузеві аспекти екологічного інспектування та екологічний контроль на кордоні											
Тема 6. Державне екологічне інспектування використання та охорони земель	9	2	2			5	8	2			6
Тема 7. Екологічне інспектування за раціональним використанням та охороною водних ресурсів	9	2				5	8	2			6
Тема 8. Державне інспектування з охорони та раціонального використання надр	7					5	6				6
Тема 9. Державне інспектування з питань охорони та використання лісів	7	2				5	6				6
Тема 10. Інспекторські перевірки повітряноохоронної діяльності	7	2				5	6				6
Тема 11. Перевірка об'єкту з питань утворення, розміщення та знешкодження відходів	5					5	6				6
Тема 12. Екологічний контроль на кордоні та в зоні діяльності регіональних митниць	5					5	8				8
Разом за змістовим модулем 2	45	8	2			35	48	4			44
Разом за модулем 2	45	8	2			35	48	4			44
Усього годин	90	14	16			60	90	6	4		80

5. Теми та план лекційних занять (денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	<p>Лекція 1. Поняття екологічного інспектування. основна мета, завдання і принципи екологічної інспекції</p> <p>1. Екологічне інспектування його завдання, складові</p> <p>2. Державна екологічна інспекція, її завдання та функції. Структура Державної екологічної інспекції, права і повноваження.</p> <p>3. Аналіз роботи органів Держекоінспекції</p>	2
2	<p>Лекція 2. Екологічне інспектування природно-заповідних територій</p> <p>1. Документальна перевірка дотримання вимог природоохоронного законодавства на територіях ПЗФ</p> <p>2. Натурна перевірка дотримання вимог природоохоронного законодавства на територіях ПЗФ</p> <p>3. Оформлення результатів перевірки та надання приписів.</p>	2
3	<p>Лекція 3. Екологічне інспектування у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу</p> <p>1. Порядок здійснення, основні завдання, планування та організація державного контролю за дотриманням вимог охорони, використання та відтворення тваринного світу</p> <p>2. Перевірка орендарів водних об'єктів та користувачів водойм у режимах рибогосподарської експлуатації</p> <p>3. Перевірка мисливських угідь.</p>	2
4	<p>Лекція 4. Державне екологічне інспектування використання та охорони земель</p> <p>1. Державна інспекція з контролю за використанням і охороною земель, її завдання та функції.</p> <p>2. Види перевірок з питань здійснення державного контролю за використанням та охороною земель.</p> <p>3. Порядок проведення перевірок</p> <p>4. Оформлення документів за результатами перевірок та застосування заходів адміністративного впливу до порушників земельного законодавства.</p>	2
5	<p>Лекція 5. Екологічне інспектування раціонального використання та охорони водних ресурсів</p> <p>1. Загальні питання планування та проведення перевірок водокористувачів.</p> <p>2. Особливості перевірки окремих видів діяльності водокористувачів.</p>	2

	3. Оформлення результатів перевірки.	
6	Лекція 6. Державне інспектування з питань охорони та використання лісів 1. Дотримання природоохоронного законодавства під час проведення рубок головного користування. 2. Дотримання природоохоронного законодавства під час проведення рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства. 3. Порядок видачі спеціальних дозволів на використання лісових ресурсів. 4. Охорона лісів від пожеж. 5. Здійснення державного інспектування з питань охорони та використання лісів.	2
7	Лекція 7. Інспекторські перевірки повітряноохоронної діяльності 1. Державний контроль у галузі охорони атмосферного повітря. 2. Перевірка стаціонарних джерел забруднення.	2
	Разом	14

5. Теми та план лекційних занять (заочна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Лекція 1. Поняття екологічного інспектування. основна мета, завдання і принципи екологічної інспекції 4. Екологічне інспектування його завдання, складові 5. Державна екологічна інспекція, її завдання та функції. Структура Державної екологічної інспекції, права і повноваження. 6. Аналіз роботи органів Держекоінспекції	2
2	Лекція 2. Державне екологічне інспектування використання та охорони земель 5. Державна інспекція з контролю за використанням і охороною земель, її завдання та функції. 6. Види перевірок з питань здійснення державного контролю за використанням та охороною земель. 7. Порядок проведення перевірок Оформлення документів за результатами перевірок та застосування заходів адміністративного впливу до порушників земельного законодавства.	2
3	Лекція 3. Екологічне інспектування раціонального використання та охорони водних ресурсів 4. Загальні питання планування та проведення	2

	перевірок водокористувачів. 5. Особливості перевірки окремих видів діяльності водокористувачів. 6. Оформлення результатів перевірки.	
	Разом	6

6. Теми лабораторних занять (денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Правові аспекти охорони та інспектування природного середовища	2
2	Організація інспекторських перевірок природоохоронної діяльності підприємств	2
3	Оформлення протоколу про адміністративні правопорушення природоохоронного законодавства	4
4	Розгляд справ про адміністративні правопорушення природоохоронного законодавства	2
5	Постанова по справі про адміністративне правопорушення природоохоронного законодавства	4
6	Порядок планування та проведення перевірок з питань здійснення державного контролю за використанням та охороною земель	2
	Разом	16

6. Теми лабораторних занять (заочна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Організація інспекторських перевірок природоохоронної діяльності підприємств	2
2	Оформлення протоколу про адміністративні правопорушення природоохоронного законодавства	2
	Разом	4

7. Самостійна робота (денна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Поняття екологічного інспектування. Основна мета, завдання і принципи екологічної інспекції	5
2	Громадський контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища	5
3	Особливості та характеристика інспекторських перевірок	5

	дотримання вимог екологічного законодавства	
4	Екологічне інспектування природно-заповідних територій	5
5	Екологічне інспектування у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу	5
6	Державне екологічне інспектування використання та охорони земель	5
7	Екологічне інспектування за раціональним використанням та охороною водних ресурсів	5
8	Державне інспектування з охорони та раціонального використання надр	5
9	Державне інспектування з питань охорони та використання лісів	5
10	Інспекторські перевірки повітряноохоронної діяльності	5
11	Перевірка об'єкту з питань утворення, розміщення та знешкодження відходів	5
12	Екологічний контроль на кордоні та в зоні діяльності регіональних митниць	5
	Разом	60

7. Самостійна робота (заочна форма навчання)

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1	Поняття екологічного інспектування. Основна мета, завдання і принципи екологічної інспекції	8
2	Громадський контроль у галузі охорони навколишнього природного середовища	6
3	Особливості та характеристика інспекторських перевірок дотримання вимог екологічного законодавства	6
4	Екологічне інспектування природно-заповідних територій	8
5	Екологічне інспектування у галузі охорони, використання і відтворення тваринного світу	8
6	Державне екологічне інспектування використання та охорони земель	6
7	Екологічне інспектування за раціональним використанням та охороною водних ресурсів	6
8	Державне інспектування з охорони та раціонального використання надр	6
9	Державне інспектування з питань охорони та використання лісів	6
10	Інспекторські перевірки повітряноохоронної діяльності	6
11	Перевірка об'єкту з питань утворення, розміщення та знешкодження відходів	6
12	Екологічний контроль на кордоні та в зоні діяльності регіональних митниць	8
	Разом	80

11. Методи навчання

Словесні: розповідь, пояснення, бесіда, лекція, інструктаж, робота з книгою.

Наочні: демонстрація, ілюстрація, спостереження.

Практичні: практична робота, вправа.

12. Методи контролю

1. Рейтинговий контроль за 100-бальною шкалою оцінювання ЄКТС

2. Проведення проміжного контролю протягом семестру (проміжна атестація)

3. Полікритеріальна оцінка поточної роботи студентів:

- рівень знань, продемонстрований на лабораторних, практичних та семінарських заняттях;

- активність під час обговорення питань, що винесені на заняття;

- результати виконання та захисту лабораторних робіт;

- самостійне опрацювання теми в цілому чи окремих питань;

- виконання аналітично-розрахункових завдань;

- письмові завдання при проведенні контрольних робіт;

- написання рефератів;

- результати тестування.

4. Пряме врахування у підсумковій оцінці виконання студентом певного індивідуального завдання.

13. Розподіл балів, які отримують студенти (денна форма навчання)

Поточне тестування та самостійна робота												СР С	Разом за модулі та СРС	Атестація	Сума
Модуль 1 0-35 балів					Модуль 2 0-35 балів										
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2										
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	15	85 (70+15)	15	100
7	7	7	7	7	5	5	5	5	5	5	5				

13. Розподіл балів, які отримують студенти (заочна форма навчання)

Поточне тестування та самостійна робота												СР С	Разом за модулі та СРС	Сума
Модуль 1 0-35 балів					Модуль 2 0-35 балів									
Змістовий модуль 1					Змістовий модуль 2									
T1	T2	T3	T4	T5	T6	T7	T8	T9	T10	T11	T12	15	100 (70+30)	100
7	7	7	7	7	5	5	5	5	5	5	5			

Шкала оцінювання: національна та ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
90 – 100	A	відмінно	зараховано
82-89	B	добре	
75-81	C		
69-74	D		
60-68	E	задовільно	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

Рекомендована література

Базова

1. Клименко М.О. Екологічне інспектування / М.О. Клименко, А.М. Прищеп, Л.М. Стецюк, О.А. Брежицька. – Херсон: Олді Плюс, 2014. – 400 с.
2. Екологічне інспектування [Текст] : навч. посібник / П. П. Надточій [та ін.] ; за ред. П. П. Надточія, Т. М. Мисливої ; М-во аграр. політики України, Житомир. нац. агрокол. ун-т. - Житомир : ЖНАЕУ : Рута, 2011. - 352 с.
3. Андрейцев В.І. Екологічне право: Курс лекцій в схемах. – К.: Вентурі, 2016. – 452с.
4. Галушкіна Т.П. Экономические инструменты экологического менеджмента (теория и практика) / НАН Украины. Институт проблем рынка и экономик- экологических исследований. – Одесса, 2000. – 280с.
5. Галушкіна Т. Екологічний менеджмент в Україні // Економіка України. – 1999. – №6. – с. 78-83.
6. Гринин А.С., Орехов Н.А., Шмидхейни С. Экологический менеджмент. – М., 2001.-. 203с.
7. Екологічне право України. Академічний курс: Підручник/ За заг. ред. Ю.С. Шемчушенка. – К.: ТОВ "Видавництво "Юридична думка", 2005. – 848 с.
8. Екологічний аудит: Посібник з екологічного менеджменту і екологічного аудиту / Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Навроцький В.М. та ін. – К.: Символ-Т, 1997. – 221с.
9. Екологічний менеджмент: Навчальний посібник / За ред. В.Ф. Семенова, О.Л. Михайлюк. – К.: Знання, 2006. – 366 с.
10. Малишко М.І. Екологічне право України: Навчальний посібник за ред. академіка Ярчука В.З. – К., 2001, – 392с.
11. Основи екології. Екологічна економіка та управління природокористуванням: Підручник / За заг. ред. д.е.н., проф. Л.Г. Мельника та к.е.н., проф. М.К. Шапочки. – Суми: ВТД "Університетська книга", 2005. – 759 с.
12. Шевчук В.Я. та інші. Екологічний аудит: Навколишнє природне середовище. Екоменеджмент. Екостандарти. Підприємство. Стратегія. Екологічна безпека.

Конкурентоспроможність. Екопідприємство: Підручник для студентів екологічних спеціальностей. – К.: Вища школа, 2000. – 344с.

13. Шевчук В.Я., Саталкін Ю.М., Білявський Г.О. та ін. Екологічне управління: Підручник. – К.: Либідь, 2004. – 432 с.

14. Основы экологического аудита. Учебное пособие / Под ред. А.Т. Никитина, С.А. Степанова. – М.: МНЭПУ, 2001. – 390 с.

15. Проектування системи управління та менеджменту. Практикум / За ред. Й.С.Завадського. – К.: Урожай, 1994. – 208 с.

16. Серов Г.П. Экологический аудит – М.: Изд-во “Экзамен”, 2000. – 767 с.

17. Шевчук В.Я. Модернізація виробництва: системно-екологічний підхід: Посібник для екологічного менеджменту. – К.: Символ-Т, 1997. – 247 с.

Нормативна

1. ISO 14040:2000. Управління навколишнім середовищем. Оцінка життєвого циклу продукції. Принципи та структура.

2. ISO 14041:2000. Управління навколишнім середовищем. Оцінка життєвого циклу продукції. Визначення цілі, сфері дослідження та інвентаризаційний аналіз.

3. ISO 19011: 2002. Рекомендации по аудиту систем менеджмента качества и/или охраны окружающей среды.

4. ДСТУ ISO 14001-97. Системи управління навколишнім середовищем. Склад та опис елементів і настанови щодо їх застосування”.

5. ДСТУ ISO 14004-97. Системи управління навколишнім середовищем. Загальні настанови щодо принципів управління, систем та засобів забезпечення.

6. ДСТУ ISO 14011-97. Настанови, щодо здійснення екологічного аудиту. Процедури аудиту. Аудит систем управління навколишнім середовищем.

7. ДСТУ ISO 14012-97. Настанови, щодо здійснення екологічного аудиту. Кваліфікаційні вимоги до аудиторів з екології.

8. ДСТУ ISO 9001- 2001. Системи управління якістю. Вимоги. – Київ: Держстандарт України, 2001.

9. Екологія і закон: Екологічне законодавство України. У 2-х кн.. / Відп. ред. д.юрид.наук., проф.. В.І. Андрейцев. – К.: Юрінком Інтер, 1997. – Кн. 1. – 704 с.

10. Екологія і закон: Екологічне законодавство України. У 2-х кн.. / Відп. ред. д.юрид.наук., проф.. В.І. Андрейцев. – К.: Юрінком Інтер, 1997. – Кн. 2. – 576 с.

11. Законодавство України про екологію / Упоряд. Роїна О.А. – 2-е вид. – К.: КНТ, 2005. – 488 с.

12. Закон України “Про охорону навколишнього природного середовища” // Відомості Верховної Ради УРСР. – 1991. – №41. – 546с. 1

3. Методичні рекомендації “Про порядок виявлення порушень та застосування заходів впливу до порушників природоохоронного законодавства”. К., 1994 – 28с.

Допоміжна

1. Джигирей В.С. Екологія та охорона навколишнього природного середовища: Навч. посібник. – 4-е вид., випр. і доп. – К.: т-во Знання КОО, 2006. – 316 с.

2. Довідник з питань економіки та фінансування природокористування і природоохоронної діяльності// під ред. В. Шевчука та ін., - К: Геопринт, 2000 – 411с.
3. Дорогунцов С.І., Борщевський П.П., Данилишин Б.М. Удосконалення управління природокористуванням в АПК. Сер. Природа і ми. – К.: Урожай, 1992.
4. Екологічне підприємництво: Навчальний посібник / В.Я. Шевчук, Ю.М. Саталкін, В.М. Навроцький та ін., - К: Мета, 2001 – 191с.
5. Корабльова А.І. Екологія: взаємовідносини людини і середовища. – Дніпропетровськ: Центр екологічної освіти. Видання II, 2001. – 265 с.
6. Кучерявий В.П. Екологія. – Львів, “Світ”, 2000. 7. Основи менеджменту в АПК / За ред. Й.С.Завадського. – К.: Вища школа, 1995. – 246 с.
8. Основні напрямки державної політики України в галузі охорони довкілля, використання природних ресурсів та забезпечення екологічної безпеки. // Відомості Верховної Ради України. – 1998. -№: 38-39. – С. 770-816.
9. Экология, охрана природы, экологическая безопасность. Учебное пособие / Под общ. ред. проф. А.Т.Никитина, С.А. Степанова. – М.: МНЭПУ, 2000. – 648с.
10. Экология: Учебное пособие / Под ред. проф. В.В. Деносова. Серия "Учебный курс". – Ростов-на-Дону: Изд. центр "МартТ", 2002. – 640 с.

Інформаційні ресурси

1. <http://www.menr.gov.ua> – Екологічний аудит
2. <http://www.eco.com.ua> – Інтер-Есо
3. http://www.trim.ru/ru/serv_ecoman – ISO 14001 – внедрение систем экологического менеджмента
4. <http://www.ektor.ru> – Экологический менеджмент ISO 14001
5. <http://www.ecoline.ru/mc/books/emas> – Экологический менеджмент и аудит в России, Беларуси и на Украине